

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 330.34

DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/182-3>

Узбек Д.А.

аспірант,

Черкаський державний технологічний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3906-0284>

Uzbek Dmytro

Cherkasy State Technological University

АНАЛІЗ ТРАНСФОРМАЦІЙ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІНТЕРЕСІВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Стаття присвячена аналізу трансформацій національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки. Відзначено, що категорія «інформаційна економіка» має більш ширше змістовне наповнення ніж «цифрова економіка». Доведено, що тригером розвитку інформаційної економіки є: інноваційні цифрові технології, інформація та новітнє знання. Окреслено конфлікти національних економічних інтересів як прояв неврегульованих проблем розвитку інформаційної економіки. Проведено аналіз західної та східної моделей розвитку інформаційного суспільства, за результатами якого визначено протистояння заходу та сходу у відстоюванні своїх національних інтересів в умовах незворотного та активного процесу інформаційних перетворень та формування нової карти світу у синергетичному прояві феноменів третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій. Проведено аналіз практики української моделі розвитку інформаційного суспільства, яка перебуває на початковій стадії свого формування.

Ключові слова: національні економічні інтереси, інформаційна економіка, цифрова економіка, інформаційне суспільство, модель розвитку інформаційного суспільства, інформатизація.

ANALYSIS OF TRANSFORMATIONS OF NATIONAL ECONOMIC INTERESTS IN THE CONDITIONS OF THE DEVELOPMENT OF THE INFORMATION ECONOMY

The article is devoted to the analysis of transformations of national economic interests in the conditions of the development of the information economy. It was noted that the category "information economy" has a broader content than «digital economy». It has been proven that the trigger for the development of the information economy is: innovative digital technologies, information and the latest knowledge. Therefore, according to the author, the information economy is based on the digital economy and has a convergent relationship with the innovation and knowledge economy. The transformation of changes in national economic interests in the conditions of the transition from an industrial economy to an information economy is studied. It was noted that the key national interest in the period of the development of the industrial economy is centered around scientific and technological progress and material production, and in the period of the formation of the information economy – around the increase in data flows, the emergence of new knowledge, access to information technologies, which forms the latest vision of the development of society. Conflicts of national economic interests are outlined as a manifestation of unresolved problems in the development of the information economy. It is noted that the development of the information economy creates new economic, social and cultural value, the transformation of economic interests takes place within the framework of the level organization of the system of economic relations, and as a result, the newest model of society – the information society – is being formed. An analysis of the Western and Eastern models of the development of the information society was carried out, the results of which determined the confrontation between the West and the East in defending their national interests in the conditions of an irreversible and active process of information transformations and the formation of a new world map in the synergistic manifestation of the phenomena of the third, fourth and fifth industrial revolutions. An analysis of the practice of the Ukrainian model of information society development, which is at the initial stage of its formation, has been carried out.

Keywords: national economic interests, information economy, digital economy, information society, information society development model, informatization.

JEL Classification: E69, F01, F02, D89

Постановка проблеми. Конвергенція можливостей інноваційних інформаційних технологій визначає риси розвитку нового технологічного укладу та формує глобальне інформаційне середовище, в якому відбуваються трансформації національних економічних

інтересів. Саме поширення інформації, нового знання та технологій характеризує статус країн у світовій ієрархії розвитку національних економік. В умовах сьогодення інформаційна економіка є доволі обговорюваним, але недостатньо дослідженим феноменом.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження економічних інтересів через призму розвитку національних економік досліджується в роботах О. Фінагіної [1–3], О. Зінченко [1–2], Л. Панкової [3]. Проблематика розвитку інформаційної економіки знайшла своє відображення в роботах Ю. Бажала [4], С. Шкарлета, М. Дубини [5]. Однак, недостатньо уваги приділяється проблемі трансформацій національних економічних в умовах розвитку інформаційної економіки.

Метою статті є дослідження трансформацій національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки

Виклад основного матеріалу. Національні економічні інтереси – сукупність цілей, задач, мотивів, потреб держави по реалізації узгоджених та збалансованих економічних інтересів особистості, суспільства і держави, що дозволяють забезпечити високу якість суспільного життя, стійкий економічний розвиток та ріст національного багатства. Трансформації національних економічних інтересів в умовах інформаційної економіки передбачають дослідження зростаючих потреб держави на шляху забезпечення цілісності та розвитку національної господарської системи в парадигмі відносин «держава-бізнес-населення» в синергетичному прояві процесів глобалізації, цифровізації та інновацізації. Перш ніж провести аналіз трансформацій національних економічних інтересів в умовах розвитку інформаційної економіки, варто визначитись з розумінням категорії «інформаційна економіка», оскільки її дуже часто ототожнюють з «цифровою економікою». На думку автора така позиція є помилковою, оскільки інформаційна економіка несе в собі більш ширший зміст. Спробуємо довести цю тезу. Так, найпоширенішим є розуміння інформаційної економіки як нової фази розвитку цивілізації, в якій головними продуктами виробництва є інформація та знання, а відмінними рисами є збільшення ролі інформації і знань у житті суспільства, зростання частки інформаційних комунікацій, продуктів і послуг у ВВП, створення глобального інформаційного простору, де відбувається ефективна інформаційна взаємодія людей, зокрема й через їхній доступ до світових інформаційних ресурсів і споживання відповідних інформаційних продуктів та послуг [4, с. 35]. Цифрова економіка є більш вузьким поняттям. Найбільш розповсюдженим є розуміння цифрової економіки як системи економічних та соціальних відносин, які формуються на навичках інформаційно-комп'ютерних технологій для ефективного виробництва, продажу та постачання продуктів та здійснення ділових операцій на ринку [6].

Варто також звернути увагу на думку О. Чалої, яка зазначала, що інформаційна економіка «включає створення та використання інформаційних ресурсів у структурованому інформаційному просторі, а також забезпечує можливості продукування інтелектуального капіталу та інновацій і тим самим впливає на економічні процеси та суспільно-економічні відносини» [5, с. 102.].

Аналізуючи наведені визначення, варто зробити висновок, що тригером розвитку інформаційної економіки є: інноваційні цифрові технології, інформація та новітнє знання. Тому, на думку автора інформаційна економіка базується на цифровій економіці, має конвергентний зв'язок з інноваційною та знаневою економікою.

Розвиток інформаційної економіки необхідно сприймати як перехід до нового технологічного укладу та суспільних відносин, що обумовлений переосмисленням ролі інформації в розвитку кожної сфери суспільного життя та сприйняття її як стратегічного ресурсу у формуванні, захисті та реалізації національних інтересів. Тому, всесвітньо відомий вислів «хто володіє інформацією, той володіє світом», який належить Натану Ротшильду, є актуальним в умовах сьогодення. Крилатим цей вислів став після того, як його процитував Вінстон Черчилль [7].

Процеси інформатизації, які динамічно впроваджуються в економіку різних країн, активували перехід на нові техніко-технологічні устрої визначаючи високий темп не тільки економічного, технологічного, інноваційного, інформаційного але й суспільного розвитку в цілому. Комплексне осмислення сутності інформаційної економіки дає можливість усвідомити ключові трансформації національних економічних інтересів в умовах переходу від індустріальної економіки до інформаційної, які наведено на рис. 1.

Ключовий національний інтерес в період розвитку індустріальної економіки зосереджено навколо науково-технологічного прогресу, який забезпечував: ріст технологічності та складності технологічних процесів; модернізації техніки, обладнання, виробничих потужностей; зростання наукомісткості виробництва; активізації процесів відтворення на основі впровадження інновацій. Узгодження економічних інтересів в парадигмі відносин «бізнес-працівник» відбувається в площині матеріального виробництва та системи економічної залежності працівника від підприємців та його капіталу, а бізнесу – від фізичної та інтелектуальної праці найманого працівника.

Трансформації національних економічних інтересів в період становлення інформаційної економіки обумовлені тим, що важливу роль у досягненні практично всіх цілей розвитку будь-якої країни на сучасному етапі піднесення суспільства відіграють збільшення потоків даних, поява нового знання, доступ до інформаційних технологій, що чинить вплив не лише на торгівлю, інновації та економічний прогрес, але й на цілий ряд новітніх напрямів в межах країни, пов'язаних із розподілом прибутків від цифровізації, правами людини, національною безпекою.

Розвиток інформаційної економіки окрім позитивних моментів висвітлює ряд невирішених проблем, які провокують дискусії на міжнародній платформі та конфлікти інтересів. В рамках Докладу про цифрову економіку за 2021 рік, який підготовлений ООН, висвітлено ряд ключових проблем табл. 1.

Процес інформаційної глобалізації іде поряд з такими деструктивними явищами як інформаційні війни, міжнародний тероризм, що викликають занепокоєння, потребують прогнозування можливих наслідків та прийняття стратегічних рішень щодо врегулювання існуючих та потенційних конфліктів.

Таким, чином формування та розвиток інформаційної економіки досить складний та багатогранний процес, який пов'язаний зі змінами, що відбуваються в рамках рівневої системи економічних відносин. Трансформація національних економічних інтересів та відносин в умовах сьогодення відбувається під впливом ключового вектору розвитку сучасного суспільства, а

Рис. 1. Трансформація змін національних економічних інтересів в умовах переходу від індустріальної економіки до інформаційної

Таблиця 1

Конфлікти національних економічних інтересів як прояв неврегульованих проблем розвитку інформаційної економіки

Проблема та її зміст	Зміст конфлікту національних економічних інтересів
1. Відсутність глобального комплексного стратегічного підходу до управління процесами інформатизації	Загроза національній безпеці через порушення конфіденційності, кібератаки та ризики.
2. Провали ринку та прояви інформаційної асиметрії	Інформація (данні), інформаційні технології та новітнє знання є ключовим національним економічним інтересом будь-якої країни, що провокує боротьбу за їх першочергове володіння. Інформаційна асиметрія є причиною збоїв на ринку в економіці, заснованої на даних, включаючи ефекти масштабу та диверсифікації, а також мережеві ефекти. Конфлікт національних економічних відбудується на фоні відсутності дієвих механізмів регулювання проявів інформаційної асиметрії
3. Відсутність глобальної інституційної структури управління даними та цифровими технологіями	Синергетичний прояв в глобальному просторі третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій відбувається на тлі поширення популізму, антиглобалістських настроїв, просування країнами своїх корисливих інтересів, які пов'язані з боротьбою за отримання ренти від використання цифрових технологій, трендів, даних. Окреслені деструктивні процеси потребують управлінського впливу та регулювання в межах спеціалізованої інституційної структури.
4. Відсутність інструментів ефективного вимірювання та контролю інформаційних потоків та даних	Специфічними рисами інформаційних потоків та даних є те, що вони дуже швидко зростають, що ускладнює процеси їх контролю та виміру у глобалізованому світі, що провокує конфлікти інтересів країн, які пов'язані з інформаційною асиметрією.
5. Диспропорційність ресурсного потенціалу країн у прямуванні до ключової мети – розвитку інформаційної економіки	Конфлікт національних економічних інтересів проявляється у боротьбі за міжнародну підтримку у процесах акумулювання та залучення країнами додаткових ресурсів на розширення своїх можливостей зі створення та утримання доданої вартості за рахунок інформатизації.
6. Інформаційні війни, міжнародний тероризм	Досягнення політичних та економічних цілей держави, завдяки проведенню стратегічних інформаційних операцій з метою формування інформаційного поля та впливу на регіон конфлікту, який є об'єктом геополітичних інтересів.

Джерело: сформовано автором

саме – виробництво інформації та знання, що є основним джерелом росту та підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Концептуальне бачення головної ідеї інформаційної економіки полягає в організації системи відносин з приводу створення і розподілу доданої вартості за рахунок переробки великих масивів даних, акумулювання потрібної інформації, синтезу нового знання для продукування конкурентного в світовому ринковому середовищі інноваційного продукту (як матеріального та і нематеріального), який дозволить країні виробнику забезпечити процес росту національного багатства.

Боротьба у світовому масштабі за інформацію, новітні знання та технології поляризує країни на лідерів та аутсайдерів в розвитку інформаційної економіки. Серед безперечних світових країн лідерів з розвитку інформаційної економіки варто виділити США, Японію, саме в цих країнах і майже у єдиному часовому проміжку було введено в науковий обіг поняття «інформаційне суспільство» [8; 9].

Високотехнологічні галузі промисловості відіграють значну роль у сприянні зростанню економіки США. У високотехнологічній промисловості Сполучених Штатів зайнято майже 18,3 млн. осіб у 2016 році, зароблено майже 3,9 трлн. дол. на додану вартість, більше 7,1 трлн. дол. на ВВП. Вплив високотехнологічного сектору сильно відчувається в Америці, незважаючи на те, що ці галузі складають лише 14,6% від загальної зайнятості США, але у 2016 році вони становили майже 25% від загально виробленої продукції Сполучених Штатів [10].

Таким чином, розвиток інформаційної економіки провокує новий конфлікт викликаний поділом населення країн за ступенем залученості до інформаційного середовища. Більшість населення поки залиша-

ється осторонь від нових інформаційних технологій. Нині не більше 12% населення земної кулі користуються Інтернетом, і ця цифра – тільки перший, хоча, імовірно, і найяскравіший із показників нерівностей інформаційної епохи [11]. Нині наявне непропорційне використання інформаційно-комунікаційних технологій у світі. Власне кажучи, більше 90% користувачів Інтернету у світі – представники найбагатшої п'ятої частини населення Землі [12, с. 30]. Особливо великий інформаційний розрив між розвиненими країнами і країнами, що розвиваються. Сучасні дослідники, аналізуючи глобальні суперечності і нерівності сучасної епохи, часто вдаються до протиріччя Північ – Південь, оскільки країни багатьох континентів, що розташовані на півночі, дійсно є економічно наймогутнішими регіонами. Це особливо справедливо для США і Європи, де економічному багатству чітко відповідає високий рівень прогресу інформаційно-комунікаційних технологій [13, с. 40].

Серед країн лідерів з розвитку інформаційної економіки варто також відзначити країни Північної Європи такі як: Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія і Швеція. Ці країни з-поміж інших регіонів світу вирізняє створена найсучасніша інфраструктура інформаційних технологій, яка характеризується високим ступнем доступу населення до неї.

Розвиток інформаційної економіки створює нову економічну, соціальну та культурну цінність, відбувається трансформація економічних інтересів у рамках рівневої організації системи економічних відносин, як результат формується новітня модель суспільства – інформаційне суспільство. Досвід та роль країн Європи, Азії та Північної Америки у формуванні та розвитку інформаційної економіки дозволив науковій спільноті виокремити дві основні практичні моделі

Таблиця 2

**Аналіз практики американської моделі розвитку інформаційного суспільства
через призму національних економічних інтересів**

Базові елементи	Змістова характеристика моделі
1. Ідея розвитку ІС	Підвищення економічних результатів розвитку бізнесу, а саме швидка та ефективна переорієнтація від кризових галузей виробництва до перспективних
2. Цілі розвитку ІС	Захист приватної власності, повна лібералізація ринку, проникнення інформаційних технологій у всі сфери суспільного життя, створення інформаційних мереж і магістралей; поширення впливу на інші країни
3. Ключовий вектор побудови ІС	Акцент на технологічних аспектах супермережі
4. Пріоритет інформаційної політики	розвиток національної й інформаційної інфраструктури та глобальної інформаційної інфраструктури
5. Пріоритет технологічної політики	Розвиток інформаційно-комунікаційних мереж
6. Ключовий орієнтир інформаційної політики	Орієнтація на ринкові сили регулювання процесів інформатизації
7. Характер участі держави	Державою сформовано комплексний підхід до реалізації ідеї інформаційного суспільства, в якому функції держави зводяться до мінімуму, а діяльність приватних осіб – до максимуму
8. Основні завдання у формуванні національної інформаційної інфраструктури	Повна лібералізація ринку інформаційно-телекомунікаційних технологій, розвиток інформаційних супермагістралей та їхня соціальна орієнтація.
9. Нормативно-правовий вектор	Законодавчий вектор спрямовано на розвиток перспективних та нових галузей економіки [15]
Ключовий національний економічний інтерес	Прискорення американської економіки за рахунок: використання сучасних інформаційних технологій, забезпечення інформаційної безпеки та поширення впливу в геополітичному просторі

Джерело: сформовано автором на основі [13; 15]

розвитку інформаційного суспільства: західну і східну [13; 14].

Проведемо аналіз світової практики формування моделей розвитку інформаційного суспільства, що дозволить дослідити зміни національних економічних інтересів в глобальному просторі під впливом інформаційної революції. Аналіз західної моделі формування інформаційного суспільства варто провести дослідивши американський досвід та досвід Північної Європи (табл. 2).

Сполучені Штати стали однією з перших країн, яка спрямувала свій курс на формування інформаційного суспільства, оскільки зрозуміла цінність інформаційного ресурсу у відстоюванні національних економічних інтересів на світовій арені. Інформатизація у цій державі стала базовим фактором у досягненні геополітичних переваг. Прямуючи до лідерства в світовій ієрархії у економічній, політичній та військовій сферах відбувається на засадах всебічного планування і інформаційному секторі.

Досвід Північної Європи (Данія, Ісландія, Норвегія, Швеція) у розбудові інформаційного суспільства є прикладом західної моделі, однак має свої особливості, які потребують свого змістовного аналізу (табл. 3).

Європейський досвід формування інформаційного суспільства зосереджено на реалізації ключового національного інтересу, а саме – гармонійного розвитку національних господарських систем країн, що входять до ЄС на основі: балансу урядових і ринкових сил щодо регулювання процесу інформатизації; динамічного та узгодженого поєднання державних інтересів, ініціатив, потреб приватного та корпоративного бізнесу; дотримання спільних європейських цінностей. Водночас спільне бачення ключових засад побудови інформаційного суспільства не заважає дотримуватися

варіативності та політичної спрямованості програм для різних країн ЄС, зумовлених особливостями європейської геополітики, становленням інформаційної економіки та різними можливостями постіндустріального розвитку [15].

Східна моделі розвитку інформаційного суспільства має свої характерні особливості, які яскраво відображені у досвіді Японії, Китаю та Сінгапуру. Систематизуємо характерні ознаки практики Японської моделі через призму національних економічних інтересів (табл. 4).

Японія є першою країною, що усвідомила потенціал інформаційних ресурсів у соціальному та економічному розвитку країни. Ключовий національний інтерес розбудови інформаційного суспільства – вирішення економічних завдань на шляху матеріального збагачення через інформатизацію та активне використання інформаційних ресурсів. Таке векторне спрямування зусиль дозволило державі у найкоротший час посісти друге місце у рейтингу країн світу за валовим прибутком на душу населення і на перше місце за багатьма показниками економічного, наукового та технічного прогресу. Інформаційна економіка Японії продовжує свій розвиток, її темпи та новітні досягнення у просуванні інноваційних та інформаційних технологій вражають. У 2016 році представлено новітнє бачення соціально-економічного розвитку країни у стратегії «Суспільство 5.0», що базується на впровадженні штучного інтелекту, роботизації, інтернету-речей, біо- та нейротехнологій та формує новітнє бачення людини та економічної системи у глобалізованому просторі. Новітнє бачення розвитку країни є відповіддю на стратегії інших країн у просуванні національних інтересів у масштабі світової економіки. Наприклад, стратегія Німеччини High-Tech Strategy 2025, яка використовує

Таблиця 3

Аналіз практики моделі розвитку ІС Північної Європи через призму національних економічних інтересів

Базові елементи	Змістова характеристика моделі
1. Ідея розвитку ІС	Розширення можливостей для становлення демократії, плюралізму думок і суспільної рівності, соціального, професійного та культурного становлення кожного громадянина
2. Цілі розвитку ІС	ефективне функціонування політичної влади з використанням нових технологій; забезпечення умов для активізації впровадження бізнесом ІКТ у щоденну практику; подальше підвищення рівня соціального розвитку на основі впровадження інформаційно-комунікаційних трендів розвитку [13, с. 49]
3. Ключовий вектор побудови ІС	Акцент на соціальних аспектах розвитку інформатизації
4. Пріоритет інформаційної політики	Значні вкладання у розвиток національних технологічних інфраструктур
5. Пріоритет технологічної політики	Розвиток інформаційно-комунікаційних послуг
6. Ключовий орієнтир інформаційної політики	Поєднання урядових і ринкових сил регулювання процесів інформатизації
7. Характер участі держави	Держава стала ініціатором руху, планомірним розробником концепції загальнодоступної інфраструктури інформаційного суспільства, стимулюючи інтерес бізнесу до вкладення в телекомунікації досить швидкою лібералізацією
8. Основні завдання у формуванні національної інформаційної інфраструктури	Лібералізації ринку інформаційно-комунікаційних технологій та залучення інвестицій у розвиток національних технологічних інфраструктур
9. Нормативно-правовий вектор	Законодавство спрямоване на захист діючих галузей
Ключовий національний економічний інтерес країн ЄС	Забезпечення гармонійного розвитку національної господарської системи на основі: балансу урядових і ринкових сил щодо регулювання процесу інформатизації, динамічного поєднання державних інтересів, ініціатив та потреб приватного та корпоративного бізнесу

Джерело: сформовано автором на основі [13; 15]

Таблиця 4

**Аналіз практики японської моделі розвитку інформаційного суспільства
через призму національних економічних інтересів**

Базові елементи	Змістова характеристика моделі
1. Ідея розвитку ІС	Формування інформаційної цивілізації, характерною особливістю якої є розуміння інформаційного (інтелектуального) блага як спільного надбання суспільства
2. Цілі розвитку ІС	побудова якомога більшої кількості взаємозалежних і сумісних телекомунікаційних мереж, розробка інформаційних пристроїв та технологій, розвиток програмного забезпечення й інформаційних послуг, підготовка кваліфікованих кадрів для роботи в інформаційній сфері, створення електронного уряду, впровадження інформаційних технологій у торгівлю та соціальну сферу, насамперед, освіту й охорону здоров'я
3. Ключовий вектор побудови ІС	Як ключовий вектор обрано шлях до матеріального збагачення за рахунок інформатизації суспільства, створення та використання інформаційних ресурсів
4. Пріоритет інформаційної політики	Розвиток інформаційних технологій і впровадження інформаційних послуг у всі сфери життєдіяльності країни
5. Пріоритет технологічної політики	Розвиток інформаційно-комунікаційних мереж
6. Ключовий орієнтир інформаційної політики	Співробітництво держави та ринку
7. Характер участі держави	Держава приймає активну участь у створенні національної інформаційної інфраструктури та у процесі прийняття рішень у напрямі залучення великих впливань приватного капіталу.
8. Основні завдання у формуванні національної інформаційної інфраструктури	Концентрація на ключових напрямках розвитку: доступ до високошвидкісного та якісного Інтернету для всього населення; збільшення ринку електронної комерції; реалізація проекту «Електронний уряд»; потужне наповнення телекомунікаційного ринку нововведеннями, технологічна конвергенція, підтримання іміджу першої країни у світі у сфері технологій та регулювання цього процесу [16]
9. Нормативно-правовий вектор	Урядовий та законодавчий вектор спрямовано на чітке позиціонування інформаційних технологій як основи розвитку економіки країни та суспільства
Ключовий національний економічний інтерес	Покращення економіки держави та добробуту населення за рахунок розбудови передової ІТ-держави та утримання позиції лідера на світовій арені інформаційних технологій

Джерело: сформовано автором на основі [13–17]

новітні технології, включаючи IoT в обробній промисловості; або США Промисловий Інтернет, передбачається створення комплексного рішення, об'єднуючого інформаційні процеси з виробничими [18].

Не менш цікавим є практика китайської моделі розвитку інформаційного суспільства базові елементи якої наведено у таблиці 5.

Формування китайської моделі інформаційного суспільства відбувається у пошуку балансу з-поміж національних інтересів в захисті інформаційного простору та інтеграції у сучасне міжнародне політичне, економічне та інформаційне середовище. Як і Японія, Китай активно долучається до процесів впровадження штучного інтелекту, роботизації, інтернету-речей, що трансформує національну економіку. Так, в Китаї на сучасному етапі відбувається трансформація системи інформаційного обслуговування фахівців у цифрову індустрію знань, що спирається на технології штучного інтелекту, здатного здійснювати екстракцію знань в результаті аналітичної обробки первинних та вторинних інформаційних ресурсів. Серед проривних проєктів розвитку інформаційної індустрії Китаю – розроблення і застосування екосистем Smart Knowledge Service, що функціонують на основі управління великими даними штучним інтелектом [19].

Аналіз японського та китайського досвіду дозволяє визначити загальну ключову ідею східної моделі формування інформаційного суспільства, що полягає у підтриманні стабільного макроекономічного і політичного середовища та співробітництві держави із при-

ватним капіталом за рахунок активної інформатизації. До проблем інформаційного розвитку, щодо яких уряди особливо піклуються, належать постійно зростаюча конкуренція в галузі виробництва та впровадження новітніх інформаційно-комунікаційних технологій і пов'язана з цим потенційна можливість втрати якогось сегмента ринку чи робочих місць, а також проблема забезпечення рівного доступу до інформаційних ресурсів [13, с. 57].

Досвід світових лідерів надихає Україну на проведення реформ та активізацію процесів інформатизації, тому в умовах сьогодення формується вітчизняна практика розвитку інформаційного суспільства, яка також варта своєї уваги та аналітичного дослідження (табл. 6).

В Україні стан і темпи впровадження новітніх інформаційних технологій не відповідають світовим тенденціям розвитку, національна інформаційна інфраструктура перебуває на початковому рівні. Різні діючі інформаційні сфери не становлять загальної інформаційної системи.

Створення технологічної бази інформаційного суспільства в Україні затяглося: рівень інформатизації українського суспільства порівняно з розвиненими країнами Заходу складає тільки 2–2,5%. Великою проблемою є забезпечення загального доступу до інформаційних ресурсів [13; 22; 23]. В цьому сенсі важливого значення набуває дослідження стану і тенденцій розвитку інформаційної економіки в Україні, її місця і ролі в європейському і світовому інформаційному просторі.

Таблиця 5

**Аналіз практики китайської моделі розвитку інформаційного суспільства
через призму національних економічних інтересів**

Базові елементи	Змістовна характеристика моделі
1. Ідея розвитку ІС	Розвиток інформаційної цивілізації зі збереженням унікальної національної специфіки та підтримки глобального лідерства країни
2. Цілі розвитку ІС	Забезпечення науково-технологічного прогресу держави, розвиток інформаційної економіки, впровадження системи електронного уряду; формування системи інформаційної безпеки; інтелектуалізація суспільства
3. Ключовий вектор побудови ІС	Розвиток інформаційної індустрії та національного інформаційного ринку
4. Пріоритет інформаційної політики	Розвиток інформаційної інфраструктури та трансформації масової свідомості китайського суспільства
5. Пріоритет технологічної політики	Індустріалізація та інформатизація виробництва
6. Ключовий орієнтир інформаційної політики	Пріоритет державного управління та елементи вільної конкуренції на інформаційних ринках
7. Характер участі держави	Тотальний контроль державою її інформаційного простору
8. Основні завдання у формуванні національної інформаційної інфраструктури	Інформаційна інфраструктура об'єднує відомчі та регіональні інформаційні центри та продукує великий асортимент інтелектуально ємних інформаційних продуктів та послуг, спрямованих на задоволення потреб інноваційної економіки
9. Нормативно-правовий вектор	Спрямовано на формування системи інформаційної безпеки
Ключовий національний економічний інтерес	Інтеграція Китаю у сучасне міжнародне політичне, економічне та інформаційне середовище за рахунок успішного просування глобальних проєктів і модернізації країни

Джерело: сформовано автором на основі [13–17]

Таблиця 6

**Аналіз практики української моделі розвитку інформаційного суспільства
через призму національних економічних інтересів**

Базові елементи	Змістовна характеристика моделі
1. Ідея розвитку ІС	перехід від радянської концепції розвитку зв'язку й інформатизації до нової європейської концепції побудови інформаційного суспільства [22, с. 134]
2. Цілі розвитку ІС	розвиток інформаційної інфраструктури; інформаційного підприємництва; цифрових компетенцій громадян для забезпечення їх готовності до інформаційного світу
3. Ключовий вектор побудови ІС	перехід до інформаційної взаємодії, формування електронного середовища економічних відносин
4. Пріоритет інформаційної політики	реалізацію заходів, спрямованих на розвиток інформаційного суспільства в політико-правовій, економічній, соціальній, культурній, технологічній галузях
5. Пріоритет технологічної політики	Інтеграція інформаційних технологій у процеси виробництва, стимулювання розвитку «Індустрії 4.0»
6. Ключовий орієнтир інформаційної політики	Створення сприятливих умов та пошук відповідних моделей державно-приватного партнерства
7. Характер участі держави	Регулюючий, стимулюючий та контролюючий
8. Основні завдання у формуванні національної інформаційної інфраструктури	створення і розвиток: національної й регіональних інформаційних систем, мереж та електронних ресурсів; українського сегмента мережі Інтернет [13, с. 159]
9. Нормативно-правовий вектор	Спрямовано на корегування вад ринкових механізмів, подолання інституційних та законодавчих бар'єрів, започаткування проєктів цифрових трансформацій національного рівня та залучення відповідних інвестицій, стимулювання розвитку цифрових інфраструктур
Ключовий національний економічний інтерес	Міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, виходу на європейський і світовий ринок

Джерело: сформовано автором на основі [13; 22; 23]

Слід зазначити, що під впливом поширення інформатизації відбувається трансформація ментальності, що є ознакою становлення країни як демократичної держави у своєму прямуюванні до євроінтеграційного курсу.

В умовах сучасних викликів, перед якими постала українська держава (інформаційна війна та повномасштабне вторгнення Росії на територію України), надзвичайно важливим є усвідомлення того, що чим більшими інформаційними технологіями та можливостями володітиме країна, тим більше шансів у від-

стоюванні своїх національних інтересів в системі міжнародних відносин. У зв'язку з цим великого значення набуває потреба створення власних органів, спроможних ефективно регулювати процеси інформатизації в країні. Так, було створено Міністерство цифрової трансформації України. Серед ключових цілей до 2024 року новоствореного органу було заявлено: досягнення доступності публічних послуг громадян та бізнесу онлайн на 100%; досягнення покриття швидкісним Інтернетом населення, соціальних об'єктів і

головних автошляхів на 95%; залучення українців до програми розвитку цифрових навичок; досягнення долі ІТ у ВВП країна у 10% [23].

Аналіз моделей розвитку інформаційного суспільства наглядно демонструє протистояння заходу та сходу у відстоюванні своїх національних інтересів в умовах незворотного та активного процесу інформаційних перетворень та формування нової карти світу у синергетичному прояві феноменів третьої, четвертої та п'ятої промислових революцій. Відповідно прояву революційних змін висока щільність інформації, інтенсивність розвитку і використання нових інформаційних та інноваційних технологій характерні нині, у першу чергу, США, країнам Північної Європи, Японії, Сінгапуру, Китаю.

Доля цифрової економіки у ВВП розвинутих країн з 2010 по 2016 рік зросла з 4,3% до 5,5%, а у ВВП країн, що розвиваються – з 3,6% до 4,9%. У країнах «більшої двадцятки» цей показник виріс за п'ять років з 4,1% до 5,3%. Лідером за цим критерієм є Великобританія – 12%, далі Китай – понад 6% [23]. Дві країни: Сполучені Штати та Китай на сьогоднішній день досягли найбільшого успіху у використанні переваг інформаційної економіки, і вони також лідирують за інвестиціями в НІОКР та інноваціями, пов'язаними з технологією блокчейн, штучним інтелектом та хмарними ви-

рощуваннями. [24, с. 148]. The Boston Consulting Group прогнозує, що обсяг цифрової економіки до 2035 року може досягти 16 трлн доларів США [25].

Аналіз статистичних даних свідчить, що ключовий національний інтерес будь-якої країни в розбудові інформаційної економіки є досягнення інформаційного лідерства на світовій арені, що є вагомим чинником росту національного багатства за рахунок підсилення ефекту міжнародного економічного співробітництва в інноваційній та інформаційній сферах.

Висновки. Світовий досвід, яскраво демонструє різноманітність підходів, які застосовують різні країни у своєму прямуванні до розбудови інформаційної економіки, що обумовлено сформованими політичними, соціально-економічними і культурними умовами. Так, американський досвід спирається на власні сили в розбудові інформаційної економіки, європейські країни вбачають результативність цього процесу у спільній інтеграції зусиль та ресурсів в гармонізованому баченні спільних цінностей та стандартів. Єдність будь-якої країни світу проявляється в усвідомленні переваг, які надає процес розвитку та поширення сучасних інформаційних технологій, інформації та нового знання, що і формує ключовий інтерес розвитку їх національної економіки та обумовлює подальший вектор наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Zinchenko, O., Finahina, O., Pankova, L., Buriak, Ie. and Kovalenko, Yu. Investing in the Development of Information Infrastructure for Technology Transfer Under the Conditions of a Regional Market. (June 30, 2021). *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*. 3(13 (111)), 6–17, 2021. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.235948>, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3890762>. (*Scopus*).
2. Finagina O., Prodanova L., Zinchenko O., Buriak I., Gavrylovskiy O., Khoroshun Y. Improving investment management in agribusiness (Удосконалення управління інвестиціями в агробізнесі). *Studies of applied economics. Special issue Innovation in the economy and society of the digital age*. 2021. Vol 39, No 5. DOI: 10.25115/eea.v39i5.4981. (*Scopus*).
3. Finagina, O., Pankova, L., Dubyna, M., Marych, M., Popova, L., Pylevych, D. Conceptual-theoretical basis of the development of strategic provisions of macroeconomic systems. *Laplace en Revista (International)*, vol. 7, no. 3C, Sept.-Dec. 2021, pp. 226–237. DOI: 10.24115/S2446-6220202173C1601. (*Web of Science*).
4. Бажал Ю. М. Інформаційна економіка. Роль інформації у формуванні ринкової економіки: монографія / за заг. ред. Івана Розпутенка; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. Ін-т підвищення кваліфікації керівних кадрів. Київ: К.І.С., 2004. С. 34–57.
5. Шкарлет С. М., Дубина М. В. Ідентифікація сутності інформаційної економіки. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2017. № 1 (9). С. 99–104.
6. Цифрова економіка. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0.
7. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D0%9C%D0%B0%D1%94%D1%80_%D0%A0%D0%BE%D1%82%D1%88%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%B4#cite_note-8.
8. Machlup, F. *The Production and Distribution of Knowledge in the United States*. NJ.: Princeton, 1962. 283 p.
9. Hoso Asahi. *Joho sangyo ron. Information Industry Theory: Dawn of the Coming Era of the Ectodermal Industry*. Tokyo: VP, 1963. 156 p.
10. Industry, Technology, and the Global Marketplace. *National Science Board Science & Engineering Indicators 2018*. 2018. URL: <https://www.nsf.gov/statistics/2018/nsb20181/report/sections/industry-technology-and-the-global-marketplace>.
11. Делягин М. Мировой кризис: Общая теория глобализации URL: <http://www.imperativ.net/iprog/th01.html>.
12. Вершинин М. С. Политическая коммуникация в информационном обществе. СПб.: Изд-во Михайлова В. А., 2001. 253 с.
13. Даніл'ян В. О. Інформаційне суспільство та перспективи його розвитку в Україні (соціально-філософський аналіз). Монографія. Харків: Право, 2008. 184 с.
14. Мелюхин И.С. Информационное общество: истоки, проблемы, тенденции развития. Москва: МГУ, 1999. 208 с.
15. Кісілевич-Чорнойван О. М. Міжнародне інформаційне право. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2011. с.39-46.
16. Савинцева М. Информационное общество в Японии: тенденции развития и новшества в сфере телекоммуникации. *Право знать: история, теория, практика*. 2002. № 1–2 (61–62). URL: [http://www.dzyalosh.ru/02-dostuppravo/2002_61_62\(1_2\)/savinceva_1_2.html](http://www.dzyalosh.ru/02-dostuppravo/2002_61_62(1_2)/savinceva_1_2.html).
17. Хуан Цинь. Інформаційна політика Китайської Народної Республіки в сучасних міжнародних відносинах: дис. канд. наук: 23.00.03 – політична культура та ідеологія. Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ, 2007.

18. KEIDANREN (Japan Business Federation). URL: https://www.keidanren.or.jp/en/policy/2016/029_outline.pdf.
19. Цянь Лі, Лю Сівень, Чжан Чжісюн та ін. Дослідницький дизайн і практика застосування екосистеми інтелектуального сервісу знань. Центр літератури та інформації Китайської академії наук. Бібліотечно-інформаційна робота, 2021, 65(15): 78–90.
20. Колодюк А. В. Національні стратегії інформаційного суспільства: необхідність, переваги та світова практика запровадження. *Інформаційне суспільство. Шлях України*. Бібліотека інформаційного суспільства. Київ : «Відродження» та ПРООН, 2004. С. 24–31.
21. Нанівська В., Нікітін В. Соціальні та культурні аспекти створення інформаційного суспільства. *Інформаційне суспільство. Шлях України*. Бібліотека інформаційного суспільства. Київ : «Відродження» та ПРООН, 2004. С. 225–231.
22. Чиж І. С. Україна: шлях до інформаційного суспільства. Київ : Либідь, 2004. 287 с.
23. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua>.
24. UNCTAD. Digital Economy Report 2019. URL: https://unctad.org/system/files/official-document/der2019_en.pdf.
25. The Role of ICT in Driving a Sustainable Future. 2012. Boston: Boston Consulting Group. URL: https://www.telenor.com/wpcontent/uploads/2014/04/SMARTer-2020-The-Role-of-ICT-in-Driving-a-Sustainable-Future-December-2012_2.pdf.

References:

1. Zinchenko, O., Finahina, O., Pankova, L., Buriak, Ie. and Kovalenko, Yu. Investing in the Development of Information Infrastructure for Technology Transfer Under the Conditions of a Regional Market. (June 30, 2021). *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies*, 3(13 (111)), 6–17, 2021. DOI: <https://doi.org/10.15587/1729-4061.2021.235948>, Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3890762>. (*Scopus*). (in English)
2. Finagina O., Prodanova L., Zinchenko O., Buriak I., Gavrylovskiy O., Khoroshun Y. Improving investment management in agribusiness (Удосконалення управління інвестиціями в агробізнесі). *Studies of applied economics. Special issue Innovation in the economy and society of the digital age*. 2021. Vol 39, No 5. DOI: 10.25115/eea.v39i5.4981. (*Scopus*). (in English)
3. Finagina, O., Pankova, L., Dubyna, M., Marych, M., Popova, L., Pylevych, D. Conceptual-theoretical basis of the development of strategic provisions of macroeconomic systems. *Laplace em Revista (International)*, vol.7, n. 3C, Sept.-Dec. 2021, p.226-237. DOI: 10.24115/S2446-6220202173C1601. (*Web of Science*) (in English)
4. Bazhal Yu. M. (2004). Informatsiina ekonomika [Information economy]. *Rol informatsii u formuvanni rynkovoi ekonomiky: monohrafiia* [The role of information in the formation of a market economy]. Nats. akad. derzh. upr. pry Prezydentovi Ukrainy. In-t pidvyshchennia kvalifikatsii kerivnykh kadriv. K.: K.I.S, pp. 34–57. (in Ukrainian)
5. Shkarlet S. M., Dubyna M. V. (2017). Identyfikatsiia сутності informatsiinoi ekonomiky [Identification of the essence of the information economy]. *Problemy i perspektivy ekonomiky ta upravlinnia*, vol. 9, no. 1, pp. 99–104. (in Ukrainian)
6. Tsyfrova ekonomika [Digital economy]. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A6%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D1%96%D0%BA%D0%B0. (in Ukrainian)
7. Material z Vikipedii – vilnoi entsyklopedii [Material from Wikipedia, the free encyclopedia]. Available at: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D0%9C%D0%B0%D1%94%D1%80_%D0%A0%D0%BE%D1%82%D1%88%D0%B8%D0%BB%D1%8C%D0%B4#cite_note-8. (in Ukrainian)
8. Machlup, F. (1962) The Production and Distribution of Knowledge in the United States. NJ.: Princeton. 283 p. (in English)
9. Hosono Asahi (1963) *Joho sangyo ron. Information Industry Theory: Dawn of the Coming Era of the Ectodermal Industry*. Tokyo: VP, 156 p. (in English)
10. Industry, Technology, and the Global Marketplace (2018) *National Science Board Science & Engineering Indicators 2018*. Available at: <https://www.nsf.gov/statistics/2018/nsb20181/report/sections/industry-technology-and-the-global-marketplace>. (in English)
11. Delyagin M. Mirovoy krizis: Obshchaya Teoriya Globalizatsii [World Crisis: General Theory of Globalization]. Available at: <http://www.imperativ.net/iproy/th01.html>. (in Russian)
12. Vershinin M. S. (2001). *Politicheskaya kommunikatsiya v informatsionnom obshchestve* [Political communication in the information society]. SPb : Izd-vo Mikhaylova V. A. 253 p. (in Russian)
13. Danil'ian V. O. (2008). Informatsiine suspilstvo ta perspektivy yoho rozvytku v Ukraini (sotsialno-filosofskiy analiz): monohrafiia [Information society and prospects for its development in Ukraine (social and philosophical analysis)]. Kharkov: Pravo, 184 p. (in Ukrainian)
14. Melyukhin I. S. (1999) *Informatsionnoye obshchestvo: istoki, problemy, tendentsii razvitiya* [Information Society: origins, problems, development trends]. M.: MGU, 208 p. (in Russian)
15. Kisilevych-Chornoivan O. M. (2011) *Mizhnarodne informatsiine pravo* [International information law]. Kyiv: DP «Vyd. dim «Personal», pp. 39–46. (in Ukrainian)
16. Savintseva M. (2002) Informatsionnoye obshchestvo v Yaponii: tendentsii razvitiya i novshestva v sfere telekommunikatsii. [Information society in Japan: development trends and innovations in the field of telecommunications]. *Pravo znat: istoriya. teoriya. praktika* [The right to know: history, theory, practice], vol. 61–62, no 1–2. Available at: [http://www.dzyalosh.ru/02-dostuppravo/2002_61_62\(1_2\)/savinseva_1_2.html/](http://www.dzyalosh.ru/02-dostuppravo/2002_61_62(1_2)/savinseva_1_2.html/) (in Russian)
17. Khuan Tsyn. (2007) Informatsiina polityka Kytayskoi Narodnoi Respubliki v suchasnykh mizhnarodnykh vidnosynakh [Information policy of the People's Republic of China in modern international relations] (PhD Thesis), Kiev: Institute of Journalism of Taras Shevchenko Kyiv National University. (in Ukrainian).
18. KEIDANREN (Japan Business Federation). Available at: https://www.keidanren.or.jp/en/policy/2016/029_outline.pdf. (in English).
19. Tsian Li, Liu Siven, Chzhan Chzhisiun ta in. (2021) Doslidnytskyi dyzain i praktyka zastosuvannia ekosystemy intelektualnogo servisu znan [Research design and practice of the ecosystem of intelligent knowledge service]. Tsentrliteratury ta informatsii Kytayskoi akademii nauk. *Bibliotечно-інформаційна робота*, vol. 65, no 15: 78–90. (in Russian)
20. Kolodiuk A. V. (2004) Natsionalni stratehii informatsiinoho suspilstva: neobkhidnist, perevahy ta svitova praktyka zaprovadzhenia [National strategies of the information society: necessity, advantages and world practice of implementation]. *Informatsiine suspilstvo. Shliakh Ukrainy* [Information society. The way of Ukraine]. Бібліотека інформаційного суспільства. Київ: «Відродження» та ПРООН, pp. 24–31. (in Ukrainian)

21. Naniwska V., Nikitin V. (2004) Sotsialni ta kulturni aspekty stvorennia informatsiinoho suspilstva [Social and cultural aspects of creating an information society]. *Informatsiine suspilstvo. Shliakh Ukrainy* [Information society. The way of Ukraine]. Biblioteka informatsiinoho suspilstva. Kyiv: «Vidrodzhennia» ta PROON, pp. 225–231. (in Ukrainian)
22. Chyzh I. S. (2004) Ukraina: shliakh do informatsiinoho suspilstva [Ukraine: the path to the information society]. Kyiv: Lybid, 287 p. (in Ukrainian)
23. Ministerstvo tsyfrovoi transformatsii Ukrainy [Ministry of Digital Transformation of Ukraine]. Available at: <https://thedigital.gov.ua>. (in Ukrainian)
24. UNCTAD. Digital Economy Report 2019. Available at: https://unctad.org/system/files/official-document/der2019_en.pdf. (in English)
25. The Role of ICT in Driving a Sustainable Future. 2012. *Boston: Boston Consulting Group*. Available at: https://www.telenor.com/wpcontent/uploads/2014/04/SMARTer-2020-The-Role-of-ICT-in-Driving-aSustainable-Future-December-2012_2.pdf. (in English)